

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Економіко-гуманітарний інститут, гуманітарний факультет
(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ
УКРАЇНИ В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ**

Виконав

Студентка 6-го курсу, групи ГФз-213м
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини», ОПП «Міжнародний бізнес»
(код і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Хромагіна Н.І.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Сарнацький О.П.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Камишний В.І.

(прізвище та ініціали)

м. Запоріжжя
2018 рік

РЕФЕРАТ

КДМР:144 с., 16 рис., 4 таб., 1 формула, 80 джерел, 9 додатків.

Мета роботи – виявлення принципів державної підтримки експортної діяльності в аграрному секторі України та розроблення моделі експортної стратегії національної аграрної продукції в довгостроковій перспективі.

Об'єкт дослідження - закономірності та тенденції функціонування аграрного світового ринку.

Предмет дослідження - особливості формування експортної стратегії країни на світовому аграрному ринку.

Методи дослідження: метод порівняльного аналізу – для аналізу географічної структури світового аграрного ринку; системно-структурний метод – виявлення принципів державної підтримки, експортної діяльності в аграрному секторі України; метод економічного моделювання – для розробки моделі експортної стратегії; метод аналізу і синтезу – для виявлення механізму державного регулювання експорту та імпорту аграрної продукції в країнах світу, абстрактно-логічний метод – для обґрунтування перспектив присутності України на аграрному ринку з диверсифікованої продукції; економіко-статистичний – для розкриття позитивних і негативних наслідків експортної політики України на світовому аграрному ринку; графоаналітичний метод – для визначення особливостей функціонування світового ринку аграрної продукції в посткризовий період; метод економічного аналізу – для виявлення та охарактеризування експортної політики країн світу на аграрному ринку; логічний метод – для визначення динаміки та тенденцій світового аграрного ринку на сучасному етапі; графічний і табличний – для наочного відображення положень роботи.

Анотація. Визначено особливості функціонування світового ринку аграрної продукції в посткризовий період. Виявлено та охарактеризовано

експортну політику країн світу на аграрному ринку. З'ясовано механізм державного регулювання експорту та імпорту аграрної продукції в країнах світу. Визначено динаміку та тенденції світового аграрного ринку на сучасному етапі. Проаналізовано географічну структуру світового аграрного ринку. Розкрито позитивні та негативні наслідки експортної політики України на світовому аграрному ринку. Розкрито позитивні та негативні наслідки експортної політики України на світовому аграрному ринку. Виявлено принципи державної підтримки експортної діяльності в аграрному секторі України. Обґрунтовано перспективи присутності України на аграрному ринку з диверсифікованої продукції. Розроблено модель експортної стратегії національної аграрної продукції в довгостроковій перспективі.

ЕКСПОРТНА ПОЛІТИКА, ЕКСПОРТ, ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ, ІМПОРТ, СВІТОВИЙ АГРАРНИЙ РИНОК, СТРАТЕГІЯ.

Аннотація. Определены особенности функционирования мирового рынка аграрной продукции в посткризисный период. Выявлена и охарактеризована экспортная политика стран мира на аграрном рынке. Выяснен механизм государственного регулирования экспорта и импорта аграрной продукции в странах мира. Определена динамика и тенденции мирового аграрного рынка на современном этапе. Проанализирована географическая структура мирового аграрного рынка. Раскрыты положительные и отрицательные последствия экспортной политики Украины на мировом аграрном рынке. Выявлены принципы государственной поддержки экспортной деятельности в аграрном секторе Украины. Обоснованы перспективы присутствия Украины на аграрном рынке диверсифицированной продукции. Разработана модель экспортной стратегии национальной аграрной продукции в долгосрочной перспективе.

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ, ИМПОРТ, МИРОВОЙ АГРАРНИЙ РЫНОК, СТРАТЕГИЯ, ЭКСПОРТНАЯ ПОЛИТИКА, ЭКСПОРТ.

Abstract. The features of the functioning of the world market of agricultural products in the post-crisis period are determined. The export policy of the countries

of the world in the agrarian market is revealed and characterized. The mechanism of state regulation of exports and imports of agricultural products in the countries of the world has been clarified. The dynamics and trends of the world agrarian market at the present stage are determined. The geographical structure of the global agricultural market are analyzed. The positive and negative consequences of the export policy of Ukraine in the world agrarian market are revealed. The principles of state support of export activities in the agricultural sector of Ukraine are revealed. The prospects for the presence of Ukraine in the agricultural market of diversified products are justified. The model of the export strategy of the national agricultural products in the long term are proposed.

EXPORT POLICY, EXPORTS, INTERNATIONAL TRADE, STRATEGY, IMPORT, WORLD AGRARIAN MARKET.

ЗМІСТ

Завдання до виконання магістерської роботи.....	2
Реферат.....	4
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.....	9
Вступ.....	10
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СВІТУ НА АГРАРНОМУ РИНКУ.....	15
1.1 Особливості функціонування світового ринку аграрної продукції в посткризовий період.....	15
1.2 Характеристика експортної політики країн світу на аграрному ринку...26	
1.3 Механізм державного регулювання експорту та імпорту аграрної продукції в країнах світу.....	35
2 ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СВІТУ НА АГРАРНОМУ РИНКУ.....	43
2.1 Динаміка та тенденції світового аграрного ринку на сучасному етапі.....	43
2.2 Аналіз географічної структури світового аграрного ринку.....	51
2.3 Позитивні та негативні наслідки експортної політики України на світовому аграрному ринку.....	60
3 ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ.....	77
3.1 Принципи державної підтримки експортної діяльності в аграрному секторі України.....	77
3.2 Перспективи присутності України на аграрному ринку з диверсифікованої продукції.....	82
3.3 Модель експортної стратегії національної аграрної продукції в довгостроковій перспективі.....	85
4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	106
4.1 Аналіз потенційних небезпек.....	106

4.2 Заходи по забезпеченню безпеки.....	106
4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці.....	108
4.4 Заходи з пожежної безпеки.....	116
4.5 Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	118
Висновки.....	120
Перелік джерел посилань.....	125
ДОДАТОК А Стан розвитку ринку аграрної продукції провідних країн світу згідно із рейтингом за ВВП, 2017 р.....	134
ДОДАТОК Б Провідні експортери та імпортери аграрної продукції у 2017 році.....	135
ДОДАТОК В Темпи зростання ринку аграрної продукції провідних експортерів за період 2000–2017 рр.....	136
ДОДАТОК Г Місце України серед 20 перших світових виробників сільськогосподарської продукції у 1992-2013 рр.....	137
ДОДАТОК Д Динаміка зовнішньої торгівлі України за основними групами сільськогосподарської продукції у 2015-2017 рр., млн дол. США.....	138
ДОДАТОК Е Динаміка експорту продукції сільського господарства та продовольчої продукції за 2015-2017 рр., млн дол. США.....	139
ДОДАТОК Ж Показники розвитку органічного землеробства в країнах Європи, 2015 р.....	140
ДОДАТОК К Основні напрями в експортній стратегії національної аграрної продукції.....	141
ДОДАТОК Л Концептуальна схема розвитку і реалізації аграрного потенціалу України.....	144

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Мамалуй О.О. Основи економічної теорії / О.О. Мамулай [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/282/1/Osn-ekon-teoriya.pdf>
2. Філіпенко А.С., Рогач О.І., Шнирков О.І. та ін.// Світова економіка 2-ге вид., стер. — Київ: Либідь, 2002. — 587 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/2101582/>
3. Козик В.В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини / В.В. Козик [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://readbookz.com/pbooks/book-37/ua/chapter-1920>.
4. Ю. В. Кернасюк// Глобальні тренди світового агроринку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/7958-hlobalni-trendy-svitovoho-ahrorynku.html>
5. Лисситса А. Єдина аграрна політика Європейського Союзу. Шлях становлення і принципи функціонування / А. Лисситса, О. Лука, Т. Гагалюк, С. Кваша. - Галле: Лейбніц Інститут аграрного розвитку в країнах Центральної та Східної Європи, 2006. - 57 с.
6. Клименко І.В. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України. Аналітична доповідь / І.В. Клименко, М.Г. Бугрій, І.В. Ус. – К. : НІСД, 2011. – 19 с.
7. Куліш І.М. Напрями підвищення конкурентоспроможності сільських територій України в контексті використання досвіду Бразилії та Аргентини / І.М. Куліш // Регіональна економіка. – 2013. – № 3. – С. 169–177.
8. Польський досвід кредитування фермерів: використовувати чи ні? // Управління великим аграрним бізнесом. – 2013. – № 2. – С. 18–23.
9. Попова О.Л. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014–2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України / О.Л. Попова // Економіка АПК. – 2013. – № 12(230). – С. 89–96.

10. Толмачев А.В. Економічні інструменти інвестиційного регулювання регіональних аграрних ринків / А.В. Толмачев, В.Н. Варфоломєєв, О.Д. Спіркін. – М.: Экзамен, 2009. – 172 с.

11. Чунюй Л. Досвід зарубіжних країн державного регулювання аграрного сектора національного господарства / Л. Чунюй // Бізнес Інформ. – 2011. – № 8. – С. 20–23.

12. Шибяєва Н.В. Еволюція спільної аграрної політики ЄС / Н.В. Шибяєва, Т.М. Квятко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2014. – № 150. – С. 323–329.

13. Юркенайте Н. Реформа єдиної аграрної політики Європейського Союзу на період після 2013 року / Н. Юркенайте // Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств. – 2012. – № 3. – С. 26–30.

14. European Commission. 2011. «Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)», COM (2011) 627 final/2. – Brussels. – 143 p.

15. Lamounier Bolivar. Determinante spolnticos da polntica agrncola: um estudo de atores, demandas e macanismos de decisgo / Bolivar Lamounier, Instituto de Pesquisa Econfmica Aplicada // Estudos de polntica agrncola. – Rio de Jaieiro: IPEA, 1994. – Vol. 9. – 65 p.

16. FY 2013. Budget Summary and Annual Performance Plan. U.S. Department of Agriculture. – P. 4–67.

17. Gardner B. European Agriculture: Policies, Production, and Trade [Text] / B. Gardner. - Routledge, 1996. – 230 p.

18. Hanrahan C.E. Agricultural Export Programs: Background and Issues. CRS Report for Congress [Text] / Hanrahan C.E. // Congressional Research Service. – 2013. – June 18. – P. 12–13.

19. Гоголь Т.В. Становлення Спільної аграрної політики Європейського Союзу та регулювання розвитку сільських територій / Т.В. Гоголь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12GTVRST.pdf>.

20. Ульянченко Ю.О. Державне регулювання аграрного ринку в країнах ЄС і США: досвід для України / Ю.О. Ульянченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/5/05.pdf>.
21. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (IERiGŻ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ierigz.waw.pl>.
22. WTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/TableViewDetails.aspx?mode=modify>.
23. Всесвітня торговельна організація [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2015_e/its2015_e.pdf.
24. Група Всесвітній банк // World Bank Group, All Rights Reserved [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://wdi.worldbank.org/table/>.
25. Світова економіка. Світові фінанси. Світові ринки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.webeconomy.ru/index.php?page=cat&cat=mc&mc=133&type=news&p=2>.
26. Департамент сільського господарства Сполучених Штатів. Служба економічних досліджень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ers.usda.gov/data-products/chart-gallery/detail.aspx?chartId=40037>.
27. Статистичні дані FAOSTAT // сайт FAOSTAT. Режим доступу: http://faostat3.fao.org/browse/rankings/countries_by_commodity/E
28. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
29. Бурковський І., Бурковська А. Основні напрями підвищення ефективності експортно-імпортової діяльності в аграрній сфері економіки // Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2007. № 3 (42). Т. 1. 286 с.
30. USDA Agricultural Projectionsto 2019 // сайт USDA. Режим доступу: <http://www.usda.gov/oce/commodity/>
31. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
32. Отримання дозволу на експорт молочних продуктів до ЄС // Український

державний фонд підтримки фермерських господарств. Режим доступу: <http://udf.gov.ua/node/>

33. Григоренко Я.О. Розвиток органічного виробництва в Україні у контексті європейської інтеграції // Фінансово-економічні механізми підтримки суб'єктів реального сектору економіки України в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 24 травня 2017 р.) – С. 106-108.

34. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) // Global organic farming statistics and news. - Режим доступу: <http://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2016.html?L=vkhqbhfxe%20%28>.

35. Органік в Україні // Федерація органічного руху в Україні. Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.

36. Маслак О. Ринок органіки в Україні: стан та перспективи // Агробізнес сьогодні. 2011. Вип. 24 (223). С. 22-23.

37. Розвиток органічного виробництва - пріоритетний напрямок роботи Мінагрополітики // Міністерство аграрної політики та продовольства України. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/20863>.

38. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 3 вер. 2013 р. № 425-VII // Законодавство України ВР. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18/page>.

39. Григоренко Я. О. Реалізація аграрного потенціалу України на світовому продовольчому ринку. Економіка АПК. 2016. № 10. С. 95-101

40. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / О. І. Ковтун. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 432 с.

41. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» 24.06.2004 р. № 1877-IV (зі змінами і доповненнями) // zakon.rada.gov.ua.

42. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.

43. Оцінка перспектив та можливостей для агропромислового комплексу

України в наслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом». Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/>.

44. Слива Ю.В. Сучасний стан розвитку міжнародної і національної нормативних баз щодо системи управ-ління безпечністю харчових продуктів [Електронний ресурс] / Ю.В. Слива, Т.Г. Швець. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nd_2013_6_11.pd.

45. Лихопій В.І. Механізм забезпечення конкурентоспроможного виробництва аграрної продукції: теоре-тико-методичний аспект / В.І. Лихопій // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 137-140.

46. Міжнародне законодавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic-food.com.ua/zaknodatelstvo-es/>.

47. Законодавство ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic-food.com.ua/organicheskoezaknodatelstvo-es/>.

48. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?5795>.

49. Пріоритети забезпечення зовнішньоторговельної безпеки на аграрному ринку України: аналітична доповідь / В.М. Русан, Л.А. Жураковська [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. — Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/agrar_n_bez-1b1d8.pdf

50. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектору в Україні: аналітична доповідь / Собкевич О.В., Русан В.М., Юрченко А.Д., Ковальова О.В., Жураковська Л. А - Національний інститут стратегічних досліджень. - К.: НІСД, 2014. - 45 с.

51. Кирилюк Є.М. Напрями стимулювання експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства / Є.М. Кирилюк, А.М. Прощаликіна // Інвестиції: практика та досвід. - 2012. - №18. - С. 9-13.

52. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2013 р. № 806-р // Верховна Рада України. Законодавство. Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.

53. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 груд. 2015 р. № 1437-р // Верховна Рада України. Законодавство. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80>.

54. Яхно К. Г. Аналіз законодавчої бази щодо державного регулювання аграрного ринку // Економічний вісник університету. 2015. Вип. 26(1). С.107-113. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_26\(1\)21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_26(1)21).

55. Якушева І. Є. Державне регулювання розвитку аграрного сектору // Вісник Бердянського ун-ту менеджменту і бізнесу. 2014. Вип. 4 (28). С. 59-61

56. Лупенко Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи // Наук. вісник Мукачівського держ. ун-ту. 2015. Вип. 2 (4). Ч. 2. С. 30-34.

57. Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2011. № 2. С. 200–208.

58. Готра В. В. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору України // Актуальні проблеми економіки. 2014. № 6. С. 79-84.

59. Кирилов Ю. Є. Формування ефективного організаційно- економічного механізму інвестування аграрного сектору економіки України // Агросвіт. 2015. № 8. С. 18-24.

60. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України (за міжнародною методологією) за період 2012–2014 років // Публікація документів Державної Служби Статистики України. Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.

61. Кирилов Ю. Є. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 420 с.

62. Заскалкіна О. М. Державне регулювання інституціональних

перетворень в аграрному секторі економіки України // Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 1. С. 147-153.

63. Карасьова Н. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку аграрного сектора України // Міжнародна економічна політика. 2014. №1.

С. 129-152. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2014_1_9.

64. Нові форми організації територій з особливим податковим режимом (СЕЗ і ТПП): аналіт. зап. Режим доступу: <http://dn.niss.gov.ua/articles/271>.

65. Григоренко Я. О. Спеціальні економічні зони: зарубіжний і вітчизняний досвід функціонування // Наукові праці НДФІ. 2014. № 1 (66). С. 49-57.

66. Буга Н., Кулік Н., Зуякова Л. Розвиток біологічного землеробства та забезпечення органічного виробництва сільськогосподарської продукції // Економіст. 2014. № 2. С. 27–30.

67. Шувар І. А., Мазур І. Б., Назар Ю. О., Шувар Б. І. Біологізація землеробства - невід'ємна складова продовольчої і екологічної безпеки України // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. «Науковий потенціал світу - 2006», 18-19 вер. 2006 р. Т. 9. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Agricole/3_shuvar%20i.a.doc.htm.

68. Милованов Є. В. Особливості розвитку ринку органічних продуктів в Естонії // Агроінком. 2007. № 3–4. С. 48–51.

69. Берлач Н. Становлення органічного сільського господарства в Україні: адміністративно-правовий аспект // Право України. 2010. № 4. С. 314–320.

70. Кутаренко Н. Я. Державна підтримка у сфері органічного аграрного виробництва // Вісник Донецького нац. ун-ту економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. Серія «Економічні науки». 2011. № 3 (51). С. 30-36.

71. Буга Н. Ю., Яненко І. Г. Перспективи розвитку органічного виробництва в Україні // Актуальні проблеми економіки. 2015. № 2. С. 117- 125.

72. Панченко В. В. Деякі аспекти щодо питання інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. 2014. № 2. Режим доступу: <http://nauka.jur>

academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2014/18.pdf.

73. Ксенофонов М. М., Іванько А. В. Деретуляція господарської діяльності в аграрному секторі економіки: етапи, галузеві особливості, механізми // Економічний аналіз: зб. наук. праць Тернопіль: Видавничо- поліграф. центр Тернопільського нац. економ. ун-ту «Економічна думка», 2015. Т. 21. № 2. С. 122-127.

74. Кропивко М. Ф. Напрями реформування системи управління аграрним сектором в умовах децентралізації влади та розвитку євроінтеграційних процесів // Економіка АПК. 2016. № 6. С. 26-36.

75. Сментина Н. В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально- економічним розвитком територій // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія Економіка. 2013. № 4. С. 67-80.

76. Карпіщенко О. І., Ілляшенко К. В., Карпіщенко О. О. Стратегічне планування. Суми: Сум. держ. ун-т, 2013. 445 с.

77. Данкевич А. Є. Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів // Економіка АПК. 2011. № 5. С. 139 – 147.

78. Резнікова О. С. Удосконалення механізму забезпечення продовольчої безпеки в Україні // Економіка АПК. 2010. № 5. С. 35–38.

79. Яценко Л. Д. Шляхи екологізації національної економіки // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. Київ: НІСД. 2012. № 1 (22). С. 99-104.

80. Нестеров О.В., Методичні вказівки до лабораторної роботи «Дослідження запиленості повітряного середовища у виробничих приміщеннях // ЗНТУ. 2014 р. 14 с.